

Van Macmillan tot Thatcher: De Britse Conservatieve Partij en de Europese integratie tussen 1960 en 1990

BACHELORSRIPTIE
AUTEUR: LUK SOOLSMA

Inhoud

Inleiding.....	2
Toenaderingsfase 1960-1974.....	6
Kentering in oppositie 1974-1979.....	9
Thatcherisme en Europa 1979-1990.....	11
Historiografie	15
Conclusie	17
Bibliografie	19

Inleiding

Vlakbij het parlamentsgebouw en de Big Ben in Londen staat het beeld van een fiere koningin op haar strijdswagen. Dit beeldhouwwerk is een herinnering aan de opstand van de koningin van de stam Icen, Boudicca, die ten strijde trok tegen de Romeinse overheersing van het Verenigd Koninkrijk. *Her statue, complete with rearing horses and a chariot armed with scythes on its hubcaps, seems to capture the spirit of Brexit.*¹ Aldus Tom Holland in een artikel uit *The New York Times*. De volgende vraag die hij in het artikel aan de vooravond van de brexit heeft gesteld is: *How do the British principally identify themselves: as an island nation or a European people? This question, which lies at the heart of the referendum on whether Britain should quit membership in the European Union, is one tortured with ambivalences.*² Boudicca wordt in dit opiniestuk omschreven als een symbool van Britse trots en onafhankelijkheid. De schrijver van het artikel trekt een parallel tussen de opstand van Boudicca tegen de Romeinen enerzijds en de Britse onafhankelijkheidsstrijd ten opzichte van de Europese Unie anderzijds. Het lijkt alsof hij bij de lezer het idee wil wekken dat de wil om onafhankelijk te worden van Europa een herleidbare eeuwenoude historische oorsprong heeft in het Verenigd Koninkrijk. Een parallel trekken tussen het oude Romeinse Rijk en de Europese Unie is onwetenschappelijk, omdat het een geromantiseerd perspectief biedt op de werkelijkheid. Toch stellen veel historici en politicologen zich de vraag wat de aanleiding is van de brexit, die tot stand is gekomen door een raadgevend referendum over het EU-lidmaatschap van het Verenigd Koninkrijk in 2016.

De visie van historici en politicologen op de houding van het Verenigd Koninkrijk ten opzichte van de Europese integratie is door de jaren heen veranderd. Oliver Daddow, een politicoloog en expert op het gebied van de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie, heeft in 2004 een historiografisch overzicht gepubliceerd over deze relatie in zijn werk *Britain and Europe since 1945*. In zijn boek deelt hij de geschreven werken over de geschiedenis van het Britse beleid ten opzichte van de Europese integratie in drie scholen in: een orthodoxe school, een revisionistische school en een post-revisionistische school. Onder de orthodoxe school schaarde hij historici, journalisten en voorstanders van het Europees federalisme en met name de eerste golf historici die reageerde op het Britse beleid ten opzichte van de Europese integratie. De orthodoxe school, die identificeerbaar was in de jaren zestig en zeventig, heeft volgens hem het paradigma dat het afwijzen van het toetreden tot de Europese Gemeenschap in de jaren vijftig als een gemiste kans ziet.³ De tweede school die Daddow heeft geïdentificeerd is de revisionistische school, die opkwam in de jaren tachtig. De vertegenwoordigers uit de revisionistische school die hij beschreef uitten kritiek op de orthodoxe school omdat zij vonden dat deze school te weinig aandacht besteedde aan de politieke agenda van de Britse politici. De revisionistische school tracht vooral de onderliggende drijfveren van Britse politici te begrijpen.⁴ Volgens Daddow is er in de jaren negentig een nieuwe school ontstaan, de post-revisionistische school. Deze school benadrukt de multilaterale beperkingen die het Verenigd Koninkrijk ondervond in haar relatie tot de Europese integratie in de jaren zestig. Een voorbeeld hiervan is dat het Verenigd Koninkrijk rekening moest houden met de Europese Vrijhandelsassociatie (EVA) die zij in 1959 hadden opgericht samen met onder andere Denemarken, Noorwegen en Zweden. De Britten wilden volgens de post-revisionistische school dat de EVA een institutionele brug zou vormen tot de Europese Gemeenschap. Dit plan wordt ook wel 'Plan G' genoemd. Daddow geeft toe in zijn werk toe dat het verschil tussen de tweede en de derde

---

¹ Tom Holland, 'When the Barbarous Brits First Quit Europe', *The New York Times* (2016).

² *Ibid.*

³ O.J. Daddow, *Britain and Europe since 1945. Historiographical perspectives on integration* (Manchester 2004), 58-113.

⁴ *Ibid.*, 114-156.

school niet heel groot is, gezien beide inhoudelijk op de beleidskeuzes van de Britse politici duiden.⁵ Wolfram Kaiser, een Britse professor op het gebied van Europese studies uit om deze reden ook kritiek op het werk van Daddow, omdat de laatste twee scholen van Daddow niet fundamenteel van elkaar verschillen.⁶

In de jaren zestig heeft de Conservatieve Partij een aantal pogingen gedaan om het Verenigd Koninkrijk toe te laten treden tot de Europese Economische Gemeenschap. Het toetreden van het Verenigd Koninkrijk werd pas een feit in 1973, zestien jaar na de oprichting van de EEG. Het toetreden van het Verenigd Koninkrijk tot de EEG wordt door de auteurs van Meurs et al. in hun boek *Europa in alle Staten* omschreven als een moeizaam proces. De oorzaak die zij hiervoor aandragen is dat het Verenigd Koninkrijk allerlei uitzonderingen wilde op de afspraken van de EEG wanneer zij zouden toetreden. De Britten wilden volgens hen gedifferentieerd integreren door niet het hele EEG-acquis (de verzameling van wetten en regelingen van de EEG) over te nemen. De auteurs schrijven de wens van de Britten om gedifferentieerd toe te treden toe aan de verloren wereldmachtstatus van het Verenigd Koninkrijk. Deze verloren status zorgde voor frictie tussen Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk in het onderhandelingsproces waardoor het proces stagneerde. Wat de Britse politici er volgens de auteurs uiteindelijk toe dreef om toch toe te willen treden was de angst dat het Verenigd Koninkrijk op economisch gebied geïsoleerd zou raken van de Zes.⁷ Nicholas Crowson, een Britse historicus, legt de nadruk anders dan de auteurs van *Europa in alle Staten*. Hij stelt dat de verzoening tussen het Verenigd Koninkrijk en de EEG werd bemoeilijkt door het feit dat de Britse politici een voorkeur hadden voor de EVA. Volgens Crowson werd de EVA door sommigen zelfs gezien als alternatief voor de EEG. Wat het Verenigd Koninkrijk zo aantrekkelijk vond aan de EVA was het feit dat het een intergouvernamenteel handelsplan was zonder verdere vorm van diepere integratie. Zodoende kon het Verenigd Koninkrijk haar eigen soevereiniteit bewaren en toch profiteren van de economische voordelen die vrijhandel biedt. Crowson heeft net als de auteurs van *Europa in alle Staten* betoogd dat het Verenigd Koninkrijk uiteindelijk wegens economische redenen en uit angst om geïsoleerd te raken toch wilde toetreden tot de EEG.⁸ Wanneer men de indeling in historiografische scholen van Daddow hanteert voldoet Crowson aan de kenmerken van de post-revisionistische school, omdat hij de relatie tussen de EVA en het Verenigd Koninkrijk benadrukt wanneer hij de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie verklaart. De auteurs van *Europa in alle Staten* kunnen binnen de revisionistische school geplaatst worden, omdat zij de strategische keuzes van de Britse politici benadrukken in hun verklaring van de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie. Toch lijken hun verklaringen van de geschiedenis van de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie op elkaar.

David Gowland is een Britse expert op het gebied van Europese studies. Ook hij probeerde de houding van Britse politici ten opzichte van de Europese integratie te verklaren aan de hand van beleidskeuzes in de politiek. Hij heeft betoogd dat het Verenigd Koninkrijk wilde toetreden tot de EEG omdat de Britten zich niet konden permitteren dat de EEG zonder het lidmaatschap van het Verenigd Koninkrijk een succes werd of zou falen. Wanneer de EEG een succes zou zijn, zou het Verenigd Koninkrijk de boot missen en wanneer de EEG zou stuklopen, zouden de belangrijkste handelspartners van het Verenigd Koninkrijk hier onder lijden. Hiernaast heeft Gowland ook benadrukt dat de EVA een alternatief was voor toetreding tot de EEG, omdat de EVA als brug zou dienen die handel met de Zes mogelijk zou maken. In zijn boek *Britain and European Integration since 1945: On the Sidelines* heeft hij geschreven: *Macmillan explained to Eden at an early stage in the exercise that the first question to be tackled was*

---

⁵ O.J. Daddow, *Britain and Europe since 1945. Historiographical perspectives on integration* (Manchester 2004), 157-184.

⁶ Wolfram Kaiser, 'Book Reviews', *Contemporary British History* 19:3 (2005), 410-412.

⁷ Wim Van Meurs e.a., *Europa in alle staten* (Nijmegen 2013), 94-102.

⁸ N.J. Crowson, *Britain and Europe. A political history since 1918*. (Birmingham 2011), 75-77.

whether Britain could make a closer tariff association with Europe without weakening links with the Commonwealth. Volgens Gowland waren er dus verschillende aspecten waardoor de politici in het Verenigd Koninkrijk zich kritisch opstelden ten opzichte van toetreding tot de EEG: ze wilden de banden met het Gemenebest niet verzwakken en zagen de EVA als een goed alternatief voor de EEG. Toch trad het Verenigd Koninkrijk volgens Gowland uiteindelijk toe door de Conservatieve Partij, die gedreven was door economische motieven.⁹ Gowland heeft in dit werk ook betoogd dat de Britse beleidmakers in de keuzes die zij maakten bij de Europese integratie werden tegengehouden door politieke beperkingen die buiten hun macht lagen. Tijdens het premierschap van Edward Heath in de jaren 1970-1974 ontstond er onenigheid over de vraag of het Verenigd Koninkrijk zich moest schikken in het gemeenschappelijke beleid van de EEG over energie. Dit beleid was een reactie op de oliecrisis die in die jaren woedde. Daarnaast stortte destijds het systeem van Bretton-Woods (een stelsel van vaste wisselkoersen) in, wat volgens Gowland leidde tot een nieuwe fase van monetaire instabiliteit. Hierdoor stagneerde ook de Britse economie, waardoor de werkloosheid verdubbelde in de jaren zeventig.¹⁰ Volgens Gowland kwam er verdere kritiek vanuit het Verenigd Koninkrijk op de Europese integratie toen Frankrijk en Duitsland plannen opstelden om een Europese Monetaire Unie (EMU) op te richten. Volgens Crowson stond de toenmalige premier James Callaghan hier sceptisch tegenover omdat de EMU volgens Callaghan alleen de Duitse belangen zou dienen. Verder heeft Crowson betoogd dat het Verenigd Koninkrijk zich in de jaren zeventig sceptisch opstelde ten opzichte van de Europese integratie om redenen zoals de manier waarop de EEG gefinancierd werd en de vorm van de EMU.¹¹

In de jaren tachtig kwam er felle kritiek vanuit het Verenigd Koninkrijk op de financiering van het EEG-budget. Dit noemen de auteurs van *Europa in alle Staten* de *British budgetary question*. De Britten waren het niet eens met het feit dat zij nettobetalers waren van het EEG-budget. Volgens hen kostte de bijdrage aan het EEG-budget hen meer dan de EEG het Verenigd Koninkrijk opleverde. Dit was volgens de auteurs dan ook het speerpunt van het beleid van Thatcher. In de jaren 1979 tot 1984 voerden de Britten een blokkadestrategie binnen de Europese samenwerking door te dreigen met het uitroepen van een veto op alle besluiten tot zij een teruggave kregen van hun besteding aan het EEG-Budget. Daarnaast was er volgens de auteurs van *Europa in alle Staten* een kritische houding van het Verenigd Koninkrijk ten opzichte van de Europese integratie omdat de Britten een intergouvernementele koers vaarden en zich in hun nationale belangenpolitiek afkeerden ten opzichte van supranationale integratie. De auteurs betogen dat het Verenigd Koninkrijk onder leiding van de conservatieve premier Margaret Thatcher, die premier was van 1979 tot 1990, gericht was op *negatieve integratie*: een concept dat betekent dat het Verenigd Koninkrijk alle barrières wilde opheffen in de vrijhandel binnen Europa in plaats van dat de Britten de markt wilden reguleren, wat Frankrijk en Duitsland in deze tijd bijvoorbeeld wilden.¹²

Crowson, de auteurs van *Europa in alle Staten* en Gowland passen alle drie in de scholen die Daddow heeft beschreven in de revisionistische school en de post-revisionistische school, omdat zij de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie beschrijven aan de hand van politieke keuzes die buiten de macht van politici lagen. Ze betogen dat het integratieproces werd bemoeilijkt door technische aspecten van het integratieproces. Voorbeelden hiervan zijn de relatie die het Verenigd Koninkrijk had met het Gemenebest en haar voorkeur voor de EVA ten opzichte van de EEG. Sinds de brexit en daarmee het uittreden van het Verenigd Koninkrijk uit de Europese Unie is er veel geschreven over de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie.

---

⁹ D.A. Gowland, Arthur Turner en Alex Wright, *Britain and European Integration since 1945: On the Sidelines* (London 2009), 42-76.

¹⁰ *Ibid*, 77-101.

¹¹ Crowson, *Britain and Europe. A political history since 1918*, 104-111.

¹² Van Meurs e.a., *Europa in alle staten*, 138-144.

Om grip te krijgen op de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie is het begrip *euroscepticisme* essentieel. Dit begrip is gemunt in de jaren tachtig en behelst een sceptische houding van de Conservatieve Partij ten opzichte van de plannen van Jacques Delors voor diepere integratie. In de jaren hierna werd dit begrip steeds vaker gebruikt in wetenschappelijk onderzoek om een sceptische houding ten opzichte van de Europese integratie aan te duiden.¹³

Historische ontwikkelingen veranderen vrijwel altijd onze kijk op de geschiedenis die tot deze ontwikkelingen heeft geleid. Biedt de nieuwe literatuur een alternatief voor de door Daddow beschreven revisionistische en de post-revisionistische school? Deze vraag komt in deze scriptie aan bod. Om daarnaast een goed beeld te krijgen van de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie is onderzoek naar de historische context hiervan en de wijze waarop hierover geschreven is in de bestaande literatuur van belang. Daarom is de vraag die dit onderzoek tracht te beantwoorden: *Hoe is de veranderende houding van de Conservatieve Partij van het Verenigd Koninkrijk ten opzichte van de Europese integratie te verklaren in de periode 1960-1990?* Deze periodisering geeft een weergave van de eerste pogingen van de Conservatieve Partij om het Verenigd Koninkrijk toe te laten treden tot de Europese Economische Gemeenschap tot aan het einde van het premierschap van Margaret Thatcher, de leider van de Conservatieve Partij. Deze periode is in te delen in drie fases: de eerste fase waarin de Britse politici het initiatief namen om het Verenigd Koninkrijk toe te laten treden tot de EEG wat uiteindelijk ook gebeurde in 1974, de tweede fase waarin de Labourpartij aan de macht was van 1974 tot 1979 tot de fase waarin Thatcher premier was van 1979 tot 1990. Om deze vraag te beantwoorden zullen primaire bronnen zoals speeches en brieven van Britse politici naast de bestaande literatuur de revue passeren in deze scriptie.

---

¹³ Chris Gifford, *The Making of Eurosceptic Britain: Identity and Economy in a Post-imperial State* (London 2008), 2.

Toenaderingsfase 1960-1974

In 1961 diende de premier van de Conservatieve Partij Harold Macmillan een verzoek in om toe te treden tot de EEG. Dit mislukte. De tweede poging van het Verenigd Koninkrijk om toe te treden tussen 1966-1970 mislukte ook en uiteindelijk trad het Verenigd Koninkrijk toe tot de EEG in 1974. Over het algemeen worden de onderhandelingen die het Verenigd Koninkrijk met de EEG voerde in zijn toenaderingsproces gezien als een moeizaam proces; het heeft immers dertien jaar geduurd voordat het Verenigd Koninkrijk eindelijk onderdeel werd van de EEG. Waar kwam dit door? Binnen de scholen van Daddow zijn er verscheidene oorzaken uit te destilleren. In de actuelere literatuur worden er echter andere oorzaken aangewezen die als boosdoener van deze problematische verhouding. De periode van 1960 tot 1974 is tekenend in de geschiedenis van de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en Europa, omdat het Verenigd Koninkrijk grote opofferingen moest maken binnen het onderhandelingsproces met de EEG.

De autoriteiten op het gebied van de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie, benoemd in het vorige hoofdstuk verklaren de moeilijke relatie aan de hand van politieke keuzes van Britse politici. Toch zijn er veel auteurs die hier een alternatieve verklaring voor geven. Een voorbeeld hiervan is Stephen Wall, die Britse vertegenwoordiger is geweest bij de Europese Unie. Hij heeft in zijn boek *A Stranger in Europe* betoogd dat de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie altijd al problematisch is geweest. Volgens hem begon dit al bij de eerste pogingen om toe te treden, omdat handel binnen het Gemenebest van het Verenigd Koninkrijk veel profijtelijker was dan de handel binnen de gemeenschappelijke markt van Europa. Ook weerhield het 'federale' project van Europa het Verenigd Koninkrijk ervan om direct toe te treden, omdat de Britten hun soevereiniteit volgens Wall niet wilde opgeven aan een supranationaal orgaan.¹⁴ Wall heeft in het voorwoord van zijn boek geschreven : *I am convinced that wholehearted participation in the EU is strongly in Britain's national interest.*¹⁵ Ook heeft hij gewerkt onder vele politici van de Conservatieve Partij, zoals Margaret Thatcher, Lord Howe, Lord Hurd en Sir John Mayor. Dit maakt zijn werk interessant, omdat zijn werk als contemporaine bron gezien kan worden en niet als secundaire literatuur. Aan de ene kant kan het zo zijn dat deze bron hierdoor betrouwbaarder is omdat het uit eerste hand is geschreven, aan de andere kant kan zijn visie gekleurd zijn door zijn politieke achtergrond.

Eén van de redenen dat het toenaderingsproces moeizaam ging was dat de onderhandelingen stagneerden door de houding van Frankrijk. Toch legt hij de nadruk meer op de soevereiniteitkwestie van het Verenigd Koninkrijk. De inwoners van het Verenigd Koninkrijk wilde altijd al hun soevereiniteit bewaren en zij zagen een supranationaal Europa als een bedreiging van hun onafhankelijkheid. Dit was de reden dat het Verenigd Koninkrijk sceptisch was ten opzichte van Europese integratie tijdens haar pogingen om toe te treden tot de EEG in de jaren zestig. Een voorbeeld hiervan is een observatie van Wall tijdens zijn politieke carrière: toen het voorstel tot toetreden werd voorgelegd aan The House of Commons in 1972 werd er verzwegen dat de wetten van de EEG boven de nationale wetten zouden vallen.¹⁶ Dit werd nadrukkelijk verzwegen om te voorkomen dat politici in opspraak kwamen tegen het verlies van soevereiniteit waar het Verenigd Koninkrijk mee te maken zou krijgen wanneer dit voorstel geratificeerd zou worden. Dit is waarschijnlijk een tactische zet geweest van de regering om het voorstel door te laten gaan.

Het idee dat onafhankelijk zijn van Europa verweven is met de identiteit van de Britten wordt door vele auteurs betoogd en biedt wellicht een ander perspectief op de geschiedenis van de Britse relatie tot de Europese integratie dan de auteurs uit het vorige hoofdstuk. Stephen George, een Britse

---

¹⁴ S. Wall, *A stranger in Europe. Britain and the EU from Thatcher to Blair* (Oxford 2008), 1-17.

¹⁵ *Ibid*, viii.

¹⁶ *Ibid*, 204-220.

politicoloog deelt ook deze visie. In zijn werk *Britain, anatomy of a Eurosceptic State* heeft hij betoogd dat het euroscepticisme van de Conservatieve Partij van het Verenigd Koninkrijk diepgewortelde historische oorzaken heeft. Dit zijn volgens hem de vooroordelen die het Verenigd Koninkrijk heeft ten opzichte van Frankrijk en Duitsland, de voorkeur van de Britten voor handel met het Gemenebest, de relatie die het Verenigd Koninkrijk heeft met de Verenigde Staten en hun hechting aan parlementaire soevereiniteit.¹⁷ George en Wall schrijven het moeizame toenaderingsproces beiden toe aan technische oorzaken, net zoals de auteurs van de revisionistische school en de post-revisionistische school. Voorbeelden hiervan zijn de relatie met de Verenigde Staten en de handel met het Gemenebest, die de verstandhouding tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie bemoeilijkte. Toch leggen zij meer nadruk op de hechting van de Britten aan de parlementaire soevereiniteit en onafhankelijkheid. Andrew Hammond, een onderzoeker aan de Brighton Universiteit, heeft betoogd dat het doen van een toetredingsverzoek tot de EEG een gebaar van verlies was van Macmillan. Macmillan had geen andere keuze meer toen hij zag wat de Europese Gemeenschap van Kolen en Staal (EGKS) de deelnemende lidstaten opleverde. Het toetredingsverzoek van Macmillan werd gezien als 'verlies' of als 'laatste optie', waarmee Macmillan zich destijds behoorlijk onpopulair maakte. Zijn oppositie noemde het: *The end of Britain as an independent nation*.¹⁸

De angst om parlementaire soevereiniteit af te staan aan een supranationaal orgaan was dus een lastige kwestie voor de Macmillan-administratie. Aan de ene kant wilde Macmillan het Verenigd Koninkrijk economisch veilig stellen en aan de andere kant wilde hij de nationale soevereiniteit van de Britten bewaken. Dit is ook te lezen in een brief van Edward Heath aan de Lord Chancellor Kilmuir uit 1960. Heath was onder Macmillan minister van buitenlandse zaken en werd in 1970 premier van het Verenigd Koninkrijk. Hij schreef:

One of the aspects of our relationship with Europe which continues to trouble all of us a good deal is that of sovereignty and the extent to which our ability to act independently would be compromised by our entry into some new organization. In the past the arguments against our participation in supranational institutions have been perhaps the most potent in causing us to decide against joining the European Coal and Steel Community and in withdrawing from the conversations which led eventually to the drafting of the Treaty of Rome.¹⁹

Heath beschrijft hier dat de voornaamste reden dat het Verenigd Koninkrijk 'de boot had gemist' bij het vormen van de EGKS de wens was om soeverein te blijven. Bij de Conservatieve Partij speelde dit idee dus al bij het begin van de Europese samenwerking. Hij vervolgde: (...) *Similarly, we must work on the assumption that denunciation of the Treaty in its totality would be politically disastrous and that our accession would be an irrevocable step towards closer integration with Western Europe*.²⁰ Wat hij hier mee bedoelde is dat het in zijn geheel verwerpen van het Verdrag van Rome desastreuze effecten zou hebben voor het Verenigd Koninkrijk. Dit dreef de Conservatieve Partij er toe om toe te treden tot de EEG. In deze brief vraagt Heath tevens advies aan Lord Chancellor Kilmuir over het eventueel toetreden van het Verenigd Koninkrijk tot de EEG en wat de consequenties hiervan zouden zijn. Heath zegt in de brief dat de voornaamste reden van het Verenigd Koninkrijk om niet toe te treden tot de EGKS is dat de Britten hun soevereiniteit wilden behouden. Kilmuir reageerde in een brief op 14 december 1960: *Adherence to the*

---

¹⁷ Stephen George, 'Britain: Anatomy of a Eurosceptic state', *Journal of European Integration* 22:1 (2000), 15–33.

¹⁸ Andrew Hammond, 'The reluctant Europeans: British novelists and the common market', *Literature & History* 26:2 (2017), 213–230.

¹⁹ Als geciteerd in D.A. Gowland en Arthur Turner, *Britain and European integration, 1945-1998 : a documentary history* (London 2000), 96-97.

²⁰ *Ibid*, 95-96.

Treaty of Rome would, in my opinion, affect our sovereignty in three ways: Parliament would be required to surrender some of its functions the organs of the Community; The Crown would be called on to transfer part of its treaty-making power to those organs; Our courts of law would sacrifice some degree of independence by becoming subordinate in certain respects to the European Court of Justice. Of these three objections, the first two are by far the more important. Hiermee beschreef hij drie gebieden waarop het Verenigd Koninkrijk haar soevereiniteit zal opofferen. Vervolgens schreef hij: *I must emphasize that in my view the surrenders of sovereignty involved are serious ones and I think that, as a matter of practical politics, it will not be easy to persuade Parliament or the public to accept them. I am sure that it would be a great mistake to under-estimate the force of objections to them. (...) In the long run we shall have to decide whether economic factors require us to make some sacrifice of sovereignty (...).*²¹ De brieven schetsen een beeld van de angst die onder de politici van de Conservatieve Partij heerste om hun nationale soevereiniteit af te staan aan een supranationaal orgaan. Kilmuir benadrukte in de bovenstaande citaten dat het lastig zal zijn om het parlement en het volk te overtuigen dat het verlies van soevereiniteit mee zou vallen. De politici van de Conservatieve Partij stonden dus voor de keuze of ze mee wilden doen aan de economische voordelen van de EEG, wat ten koste zou gaan van hun soevereiniteit, of dat ze hun nationale soevereiniteit in ere zouden houden. Omdat de Macmillan-administratie toch wilde dat het Verenigd Koninkrijk zou toetreden tot de EEG heeft Macmillan in 1962 in een pamflet uiteengezet waarom de Britten toe moesten treden tot de Europese gemeenschap. Hierin staat:

Accession to the Treaty of Rome would not involve a one-sided surrender of 'sovereignty' on our part, but a pooling of sovereignty by all concerned, mainly in economic and social fields. In renouncing some of our own sovereignty we would receive in return a share of the sovereignty renounced by other members. Our obligations would not alter the position of the Crown, nor rob our Parliament of its essential powers, nor deprive our Law Courts of their authority in our domestic life.²²

Het bijzondere aan dit pamflet is dat de angst voor de verlies van soevereiniteit op elk vlak overeenkomt met de brief van Kilmuir. Macmillan heeft de drie gebieden waarop volgens Kilmuir het Verenigd Koninkrijk enige mate soevereiniteit zou verliezen exact benoemd in zijn pamflet. Het is niet mogelijk om een directe koppeling te maken tussen deze bronnen, toch is het opvallend dat het pamflet en de brief van Kilmuir in deze mate overeenkomen. In ongeveer de helft van het pamflet van Macmillan - die ongeveer een pagina behelst - heeft hij betoogd dat men niet bang moet zijn dat het Verenigd Koninkrijk haar soevereiniteit verliest. De logische conclusie hieruit is mijns inziens dat deze angst daadwerkelijk reëel was of bestond. Volgens Kilmuir was het ook moeilijk om het parlement of de publieke opinie te overtuigen van het accepteren van deze verliezen op het gebied van soevereiniteit. Uit het pamflet kan men concluderen dat Macmillan deze angst probeert te ondermijnen door het publiek te overtuigen dat het verlies van soevereiniteit meevalt.

Een van de argumenten die Macmillan uiteen heeft gezet vóór het toetreden van het Verenigd Koninkrijk tot de EEG is dat een verdeeld Europa niet opgewassen is tegen de grote wereldmachten zoals de Verenigde Staten en Rusland. Andere redenen die hij noemt zijn de angst om geïsoleerd te raken van de Europese macht en economie. Aanvankelijk was de noodzaak voor het Verenigd Koninkrijk om toe te treden tot de EEG dus waarschijnlijk zo groot, dat de Britten wel moesten toetreden en nationalistische sentimenten terzijde moesten schuiven. In het pamflet staat ook: (...) *we insisted from the first that*

---

²¹ Als geciteerd in D.A. Gowland en Arthur Turner, *Britain and European integration, 1945-1998 : a documentary history* (London 2000), 95-96.

²² Als geciteerd in Jerzy Buzek en José Manuel Barroso, 'Britain and Europe in 10 speeches', *Europees Parlement*, 2010.

*arrangements must be made to safeguard the interests of our Commonwealth partners, our home agriculture and our fellow-members of the European Free Trade Association.*²³ Hiermee duidt Macmillan op de moeilijkheden, die de Britten in het onderhandelingsproces tegenkwamen bij het toetreden tot de EEG; dezelfde moeilijkheden die de auteurs van *Europa in alle Staten*, Crowson en Gowland ook benoemen bij het toenaderingsproces, zoals beschreven in het eerste hoofdstuk van deze scriptie. Toch leggen zij minder nadruk op de wens van het Verenigd Koninkrijk om soeverein te blijven. Uit bovenstaande citaten is gebleken dat er daadwerkelijk een grote angst leefde, onder zowel de politici als onder het publiek, dat het Verenigd Koninkrijk haar soevereiniteit zou verliezen wanneer de Britten zouden toetreden tot de EEG. De auteurs geciteerd in het eerste hoofdstuk trekken de conclusie dat het toetreden van het Verenigd Koninkrijk tot de EEG een moeizaam proces was door de regelingen van de EEG en het acquis wat de Britten volledig moesten opnemen. Uit bovenstaande citaten van Macmillan, Heath en Kilmiur is gebleken dat soevereiniteit een grotere rol speelde in het toetredingsproces dan vaak door de autoriteiten is beschreven. Dit sluit aan bij de visie van George, Wall en Hammond.

Kentering in oppositie 1974-1979

In 1974 was het de Heath-regering gelukt om toe te treden tot de EEG. In de daaropvolgende verkiezingen werd premier Heath vervangen door Harold Wilson en later door James Callaghan, beiden politici afkomstig uit de Labour Partij. In deze jaren verkeerde de Conservatieve Partij zich dus in de oppositie. De jaren zeventig zijn te beschrijven als jaren van crisis, omdat de monetaire instabiliteit van Europa door de enorme toename van olieprijsen een recessie in Europa veroorzaakte. De olieprijsen verviervoudigden bijna in de eerste helft van de jaren zeventig, dit wordt ook wel de oliecrisis genoemd. Dit had grote gevolgen voor Europa omdat deze crisis oversloeg naar andere sectoren. De werkloosheid binnen de EEG steeg van 5,9 miljoen in 1973 tot 10,6 miljoen in 1982. Dit werd hard gevoeld in het Verenigd Koninkrijk.²⁴ De periode van 1974 tot 1979 kan gezien worden als een periode die gedomineerd werd door de crisis die een grote invloed had op de politieke opinie van zowel de Conservatieve Partij als de Labour Partij.

Binnen de Europese Gemeenschap ontstonden er in deze periode plannen om een gemeenschappelijk energiebeleid te gaan voeren. Heath wilde hier niet in meegaan, en zijn opvolgers uit de Labour Partij verwierpen dit plan volledig.²⁵ Callaghan zei zelfs dat het Verenigd Koninkrijk elke vorm van uitdaging jegens de soevereiniteit van nationale staten zou verwerpen, omdat hij het van belang vond dat staten controle behielden over hun eigen economische en regionale beleid.²⁶ De Conservatieve Partij was, in tegenstelling tot de Labour Partij, nog positief ten opzichte van de Europese integratie in de jaren zestig, omdat politici uit deze partij het gevoel hadden dat zij geen andere keuze hadden dan mee te werken aan de Europese samenwerking. Wanneer de Britten niet zouden toetreden zouden zij geïsoleerd raken ten opzichte van de rest van Europa en zou het Verenigd Koninkrijk een marginale speler worden op het wereldtoneel. In de jaren zeventig, toen de Conservatieve Partij in de oppositie verkeerde, sloeg haar houding ten opzichte van de Europese integratie om. Dit is te zien in de onderstaande tabel die Ben Clements en John Bartle hebben samengesteld om de opinie van politici uit de verschillende partijen ten opzichte van de Europese kwestie weer te geven. Met de 'Europese kwestie' bedoelen zij de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie. Deze grafiek geeft de netto houding (dus de gemiddelde houding op basis van meerdere casussen) weer van Britse partijen ten opzichte van de

---

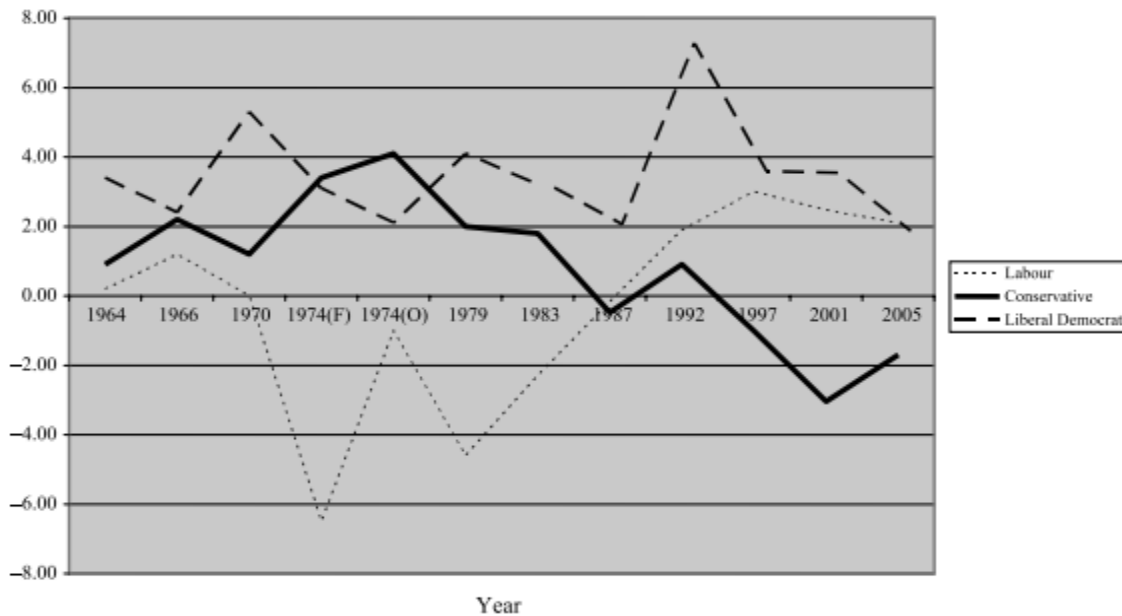
²³ Als geciteerd in Jerzy Buzek en José Manuel Barroso, 'Britain and Europe in 10 speeches', *Europees Parlement*, 2010.

²⁴ Crowson, *Britain and Europe. A political history since 1918*, 106.

²⁵ Gowland, Turner en Wright, *Britain and European Integration since 1945: On the Sidelines*, 78.

²⁶ Crowson, *Britain and Europe. A political history since 1918*, 106.

Europese kwestie, waarin boven de middenstreep een positieve houding ten opzichte van Europa en onder de streep een negatieve houding ten opzichte van de Europese kwestie weergegeven wordt.²⁷

Bron: Ben Clements en John Martle, 'The three major parties' position on Europe 1964-2005, net balance', *The European Issue and Party Choice at British General Elections, 1974-2005, Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 19:4 (2009), 377-411.

In de grafiek is een omslagpunt te zien in de houding van zowel de Conservatieve Partij als de Labour Partij ten opzichte van het Europese beleid in 1974. De Conservatieve Partij ging zich negatiever opstellen ten opzichte van de Europese integratie. Dit sentiment werd ook gedeeld door de bevolking en de Labour Partij. De Labour Partij hield in 1975 een referendum met de vraag of het Verenigd Koninkrijk uit de EEG moest stappen. Twee derde van het electoraat stemde destijds tegen. Hammond heeft betoogd dat dit te maken had met de economische gevolgen die het uittreden van het Verenigd Koninkrijk eventueel met zich mee zou hebben gebracht. Uit enquêtes tussen 1974 en 1982 is immers gebleken dat maar één derde van het electoraat het lidmaatschap steunde.²⁸ Hammond liet hiermee zien dat er een grote tegenstand was ten opzichte van het lidmaatschap van het Verenigd Koninkrijk onder de Britse bevolking. Uit bovenstaande tabel blijkt dat de Conservatieve Partij sceptischer werd ten opzichte van de Europese integratie in de periode 1974 tot 1979.

Door het omslagpunt in de jaren zeventig traden nationale sentimenten weer op de voorgrond bij de Britten. John Todd benadrukt ook de wil van de Britten om hun soevereiniteit te bewaken in zijn boek: *The UK's Relationship with Europe – Struggling over Sovereignty*. De titel van zijn boek verradt al het discours dat hij uitdraagt. Hij heeft betoogd dat de identiteit en het buitenlands beleid van een land onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Dit baseert hij op de denkwijze dat discoursen de werkelijkheid creëren en niet alleen representeren. De soevereiniteitskwestie bestond bij de Conservatieve Partij al langer, maar ondervond zijn hoogtepunt bij het referendum van 1975, waarin er een daadwerkelijke tegenstelling werd gecreëerd tussen de mensen die de soevereiniteit van het Verenigd Koninkrijk

²⁷ Ben Clements en John Martle, 'The European Issue and Party Choice at British General Elections, 1974-2005', *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 19:4 (2009), 377-411.

²⁸ Hammond, 'The reluctant Europeans: British novelists and the common market'.

belangrijk vonden en zij die vooral de economische voordelen van het lidmaatschap als belangrijk zagen.²⁹ Het discours van de Britten dat het Verenigd Koninkrijk vrij en soeverein moest zijn kwam dus door de economische crisis na het toetreden tot de EEG weer boven water.

Uit het voorgaande hoofdstuk is gebleken dat Britse politici bang vreesden voor het verlies van soevereiniteit wanneer de Britten zouden toetreden tot de EEG. Toch wilde de Conservatieve Partij wegens economische redenen toentertijd toetreden tot de EEG, omdat de leden uit de partij bang waren dat het Verenigd Koninkrijk economisch geïsoleerd zou raken van de Zes. Omdat er sprake was van economische malaise binnen de EEG in de jaren zeventig, gingen de Britse politici zich weer negatiever opstellen ten opzichte van de Europese integratie, en trad de wil om soeverein te zijn weer op de voorgrond. Dit is ook te zien in bovenstaande tabel van Clementz en Martle. Daarnaast wordt deze periode door Hammond en Todd beschreven als een periode waarin nationale tendensen een herleefden. Dit is ook logisch, gezien deze tendensen in de jaren zestig al bestonden. Destijds moesten de regeringen van Macmillan en Heath concessies doen om toe te kunnen treden tot de EEG vanwege economische voordelen. Wanneer er vervolgens sprake is van een recessie binnen de EEG, vallen de economische voordelen weg en blijven nationalistische sentimenten over.

Thatcherisme en Europa 1979-1990

Thatcherisme is een begrip dat gebruikt wordt om de politieke koers van Margaret Thatcher te beschrijven. Zij was premier van het Verenigd Koninkrijk in de jaren tachtig. Dit begrip wordt omschreven als een autoritaire vorm van conservatisme die zich beriep op nationalisme, orde en tradities. Het begrip schetst een goed beeld van de Britse politiek in de jaren tachtig, die gedomineerd werd door het beleid van Thatcher.³⁰ Haar ijzerharde bezuinigingen en kritiek op de Europese instellingen tekenend voor deze periode. De lange opmars van kritiek op de EEG die ontstond in de jaren zeventig vond in de jaren tachtig haar climax.

Gifford heeft in zijn werk betoogd dat de Britten een punt hadden bereikt waarop hun oppositie ten opzichte van de Europese integratie niet meer gezien kan worden als een tijdelijk aspect maar als een essentieel en systematisch gegeven.³¹ De relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de EEG kwam in de jaren tachtig namelijk verder onder druk te staan onder het bewind van Thatcher. Dit begon doordat de Conservatieve Partij van het Verenigd Koninkrijk een teruggave eiste van het aandeel dat het Verenigd Koninkrijk aan het EEG-budget had gepend. Dit werd de *British budgetary question* genoemd. Met haar wereldberoemde uitspraak *We want our money back!* uitte Thatcher kritiek op het feit dat het Verenigd Koninkrijk volgens haar maar één pond terugkreeg voor elke twee pond die de Britten investeerden in de EEG.³² In het begin van haar premierschap was de Conservatieve Partij dus sceptisch ten opzichte van de Europese integratie omdat het Verenigd Koninkrijk een nettobetaler was van het EEG-budget. In de eerste jaren van Thatchers premierschap stond Europa niet hoog op haar agenda. Ze was voornamelijk sceptisch ten opzichte van de wijze waarop de EEG gefinancierd werd. Pas na 1984, nadat het Verenigd Koninkrijk was gecompenseerd voor haar bijdrage aan het EEG-budget, begon Thatcher zich in speeches openlijk te uiten tegen de Europese eenwording. Een van de dingen die Thatcher noemde is

---

²⁹ John Todd, *The UK's Relationship with Europe: Struggling Over Sovereignty* (Basingstoke 2006), 8-10.

³⁰ Chris Gifford, *The Making of Eurosceptic Britain: Identity and Economy in a Post-imperial State* (London 2008), 84-85.

³¹ *Ibid*, 2.

³² O.J. Daddow, 'Interpreting the Outsider Tradition in British European Policy Speeches from Thatcher to Cameron', *Journal of Common Market Studies* 53:1 (2015), 71-88.

de wil van het Verenigd Koninkrijk om vrij en soeverein te zijn.³³ Dit was vaak de kern van haar betoog waarin ze haar mening ten opzichte van de EEG uitte.

Ondanks dat er veel kritiek geuit werd in het Verenigd Koninkrijk, wilden politici uit de Conservatieve Partij niet dat het Verenigd Koninkrijk uit de EEG trad. Zij hadden kritiek op de vorm en op bepaalde aspecten van de EEG. Eén van de dingen die de relatie naast de financiering van het EEG budget bemoeilijkte was de visie die de Duitse kanselier Helmut Kohl had; hij wenste nauwere samenwerking tussen het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Duitsland. Thatcher stond hier sceptisch tegenover omdat ze bang was om de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten te ondermijnen.³⁴ Duitsland was medio jaren tachtig de motor achter de Europese eenwording en had een grote vinger in de pap betreffende de Europese integratie. Voor de politici van de Conservatieve Partij was dit problematisch omdat de Duitse visie op Europa haaks stond op die van hen. De Britten wilden volgens hem geen institutionele hervormingen, maar praktische samenwerking. Thatcher reageerde op de visie van Kohl in een interview in *The Sunday Express* in het jaar 1985:

They all talk about political union and people like me say “well now, what do you mean by political union? That’s as far as we get. I believe in a Europe of separate countries, each with their distinctive character and identity, cooperating together in a common market. We haven’t yet got a common market.. and we’re a very long way from it. I do not believe in what I would call a united states of Europe.”³⁵

Thatcher begon zich na de *British budgetary question* dus publiekelijk uit te spreken tegen verdieping van Europese integratie. Haar prioriteit was het voltooien van de gemeenschappelijke markt. Ze was dus niet per definitie tegen Europese samenwerking, maar vond dat samenwerking op intergouvernementele wijze moest geschieden. Dit is duidelijk te zien in het bovenstaande citaat, waarin ze heeft gezegd dat elk land een uniek karakter en identiteit heeft die ze graag wilde behouden. Nationalistische soevereiniteit kende ze dus een grotere waarde toe dan supranationale samenwerking. Thatcher wilde dat de EEG zich bezig hield volgens het subsidiariteitsbeginsel. Wat inhield dat de EEG zich volgens haar louter bezig zou houden met het voltooien van de gemeenschappelijke markt. De eerder genoemde Hammond betoogde dat Margaret Thatcher sceptisch was jegens institutionalisering van de Europese Gemeenschap, wat blijkt uit het bovenstaande citaat. Margaret Thatcher en haar aanhangers waren binnen de Conservatieve Partij tegenstanders van de wijze van samenwerking in de Europese gemeenschap en het Brusselse centralisme.³⁶

Haar wil om de Brusselse besluitvorming terug te draaien komt duidelijk naar voren in *The Bruges speech*, een speech die Margaret Thatcher hield op 20 september 1988 in het Brugse Belfort voor het Europacollege. Ze sprak de volgende woorden: *We have not succesfully rolled back the frontiers of the state in Britain, only to see them re-imposed at a European level with a European super-state exercising a new dominance from Brussels.*³⁷ Met deze uitspraak sprak ze openlijk uit dat ze tegen verdere supranationale samenwerking van Europa was. Dit betekende niet dat ze sceptisch was ten opzichte van de Europese gemeenschap in haar geheel. In haar speech zei ze ook: *Let Europe be a family of nations, understanding each other better, appreciating each other more, doing more together but relishing our national identity no less than our common European endeavor. (...) Our aim should not be more and more*

---

³³ George, ‘Britain: Anatomy of a Eurosceptic state’.

³⁴ Wall, *A stranger in Europe. Britain and the EU from Thatcher to Blair*, 18-40.

³⁵ Als geciteerd in Wall, *A stranger in Europe. Britain and the EU from Thatcher to Blair*, 46.

³⁶ Hammond, ‘The reluctant Europeans: British novelists and the common market’.

³⁷ Als geciteerd in Buzek en Barroso, ‘Britain and Europe in 10 speeches’.

*detailed regulation from the centre: it should be to deregulate and to remove the constraints on trade.*³⁸ Margaret Thatcher wilde dus niet dat het Verenigd Koninkrijk uit de EEG zou stappen. Ze zocht naar meer intergouvernementele samenwerking op het moment dat het van het vormen van de Europese Monetaire Unie ter sprake kwam. Om deze reden benadrukte ze ook dat landen binnen Europa hun eigen identiteit moesten bewaken.

Margaret Thatcher zei ook in haar speech dat ze belemmeringen van de vrijhandel wilde afbreken. Dit is wat de auteurs van *Europa in alle Staten negatieve integratie* noemen, wat beschreven staat in het eerste hoofdstuk van deze scriptie.³⁹ Dit sluit ook aan bij haar woorden die ze sprak in het interview in *The Sunday Times*, waarin ze aangaf dat ze de gemeenschappelijke markt wilde voltooiën. Thatcher was een voorstander van de economische voordelen die de Europese gemeenschap te bieden had, maar was sceptisch ten opzichte van een verdere vorm van institutionalisering.

Wall heeft nog meer nadruk op de soevereiniteitskwestie van het Verenigd Koninkrijk gelegd. De publieke opinie van het Verenigd Koninkrijk is volgens Wall altijd al negatief geweest ten opzichte van de Europese integratie. Dit heeft er volgens hem mee te maken dat het gevoel van autonomie sterk verweven zit in de Britse identiteit. De opmaat hiervoor is volgens Wall de reformatie van Hendrik VIII geweest. In de zestiende eeuw richtte Hendrik VIII de Anglicaanse kerk op, waarmee hij zich afsplitste van de rest van Europa. Volgens Wall versterkte vervolgens de Britse imperiale macht die de Britten door de eeuwen heen hebben vergaard dit gevoel van onafhankelijkheid en zelfs van superioriteit, wat voorleefde in de twintigste eeuw.⁴⁰

Het idee dat het Verenigd Koninkrijk fundamenteel uniek is wordt ook gedeeld door de eerdergenoemde auteur Daddow. In een artikel dat hij schreef na *Britain and Europe since 1945*, heeft hij betoogd dat de Britten altijd al een gevoel van onafhankelijkheid hebben gehad. Hij noemt dit de *outsider tradition*, een term die hij gemunt heeft om de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie te beschrijven. In zijn werk *Interpreting the Outsider Tradition in British Policy Speeches from Thatcher to Cameron* zoekt hij naar een verklaring van deze verhouding in speeches van politici. Volgens hem vonden Thatcher en David Cameron, die premier was van het Verenigd Koninkrijk tot aan het besluit van de Brexit, dat het Verenigd Koninkrijk een unieke positie had ten opzichte van de rest van Europa. Dit kwam volgens Daddow door het feit dat het Verenigd Koninkrijk een eiland is, waardoor het niet verbonden is met het vasteland van Europa. Het idee dat deze geografische afbakening gevolgen heeft voor de Britse identiteit blijkt uit een speech van Cameron. Hij zei: *We have the character of an island nation – independent, forthright, passionate in defence of our sovereignty.* Deze *outsider tradition* is ook al waarneembaar in *The Bruges Speech* van Thatcher:⁴¹ *We in Britain are rightly proud of the way in which, since Magna Carta in the year 1215, we have pioneered and developed representative institutions to stand as bastions of freedom. And proud too of the way in which for centuries Britain was a home for people from the rest of Europe who sought sanctuary from tyranny.*⁴² Hiermee maakte Thatcher een statement waarin ze onderschreef dat het Verenigd Koninkrijk uniek is ten opzichte van de rest van Europa, omdat het koninkrijk altijd een rots in de branding is geweest voor de rest van Europa. Dit is een van de argumenten die ze gebruikte om te betogen dat het Verenigd Koninkrijk een nationale trots heeft die de Britten moeten verdedigen. In 1990 riep Jacques Delors, de toenmalige voorzitter van de Europese Commissie, de deelstaten van de EEG op om het Europees Parlement het nieuwe democratische lichaam van de Gemeenschap te maken en om andere hervormingen door te voeren in de Europese Gemeenschap om de Europese samenwerking te institutionaliseren. Thatcher reageerde hierop in *The House of Commons*

---

³⁸ Als geciteerd in Buzek en Barroso, 'Britain and Europe in 10 speeches'.

³⁹ Van Meurs e.a., *Europa in alle staten*, 138-144.

⁴⁰ *Ibid*, 204-205.

⁴¹ Daddow, 'Interpreting the Outsider Tradition in British European Policy Speeches from Thatcher to Cameron'.

⁴² Als geciteerd in Buzek en Barroso, 'Britain and Europe in 10 speeches'.

met haar beroemde woorden: *No, no, no*. Met deze uitspraak verwierp ze alle plannen van Delors. De Britten zagen volgens Wall de toename van macht van het Europees Parlement niet als uitbreiding van de democratische rechten van de lidstaten maar als regelrechte bedreiging door een 'federale superstaat'. Deze angst leefde sterk onder de Britse ministers, wat bleek uit het feit dat zij het volk gerust wilden stellen betreffende de 'gevaaren' zoals het verlies van soevereiniteit voor het Verenigd Koninkrijk.⁴³

De *outsiders tradition* die Daddow beschrijft laat zien dat leiders van de Conservatieve Partij zoals Cameron en Thatcher sterk benadrukken dat het Verenigd Koninkrijk een onafhankelijke identiteit heeft. Op het moment dat er bij de andere lidstaten van de EEG dus sprake was van verdieping in de Europese integratie ten tijde van de vorming van de Europese Monetaire Unie, werden politici binnen de Conservatieve Partij bang dat het Verenigd Koninkrijk zijn nationale soevereiniteit nog meer zou moeten inleveren. Dit leidde volgens George tot een schisma binnen de Conservatieve Partij, omdat de partij aan de ene kant nationalistisch en aan de andere kant kapitalistisch van aard is. In andere woorden: sommige politici hadden het nationalisme hoog in het vaandel en waren dus kritischer ten opzichte van de verdieping in Europese integratie terwijl andere politici binnen de Conservatieve Partij juist de economische voordelen van eventuele verdere integratie van belang vonden.⁴⁴

Philip Lynch, een Britse politicoloog, heeft betoogd dat onder Cameron het euroscepticisme van zijn voorgangers in stand is gebleven. Hij verdeelt de Conservatieve Partij in zogenoemde *soft-eurosceptics* en *hard-eurosceptics*. *Hard-eurosceptics* zijn volgens hem leden van de Conservatieve Partij die geheel uit de Europese unie willen stappen, *soft-eurosceptics* zijn leden die Europa op een intergouvernementele wijze willen inrichten.⁴⁵ Heppel et al., politicologen, betogen dat deze *hard-eurosceptics* Cameron forceerden een referendum te houden over het lidmaatschap van de Europese Unie, wat uiteindelijk tot het begin van de brexit heeft geleid.⁴⁶ Lynch, Heppel et al., en George betogen dat er altijd al een eurosceptische groep binnen de Conservatieve Partij aanwezig is geweest. Er is sprake van een historische oorzaak van het euroscepticisme binnen de Conservatieve Partij, die mogelijk anderszins als voedingsbodemp fungeerde voor de brexit.

Hammond, George en Wall accentueren in hun werk dat Thatcher de Britse soevereiniteit wilde bewaken, terwijl de auteurs die genoemd zijn in het eerste hoofdstuk benadrukken dat Thatcher voornamelijk handelsbelemmeringen wilde opheffen. De autoriteiten op het gebied van de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie hebben geen ongelijk, maar accentueren niet de juiste zaken in hun verklaring van de geschiedenis. Uit speeches van Thatcher blijkt dat de kwesties van nationale trots en soevereiniteit de Britse politiek in de jaren tachtig domineerden. Het idee van soevereiniteit leefde binnen de Conservatieve Partij in de daaropvolgende jaren voort waardoor er een eurosceptische groep ontstond binnen de Partij.

---

⁴³ Wall, *A stranger in Europe. Britain and the EU from Thatcher to Blair*, 204-220.

⁴⁴ George, 'Britain: Anatomy of a Eurosceptic state'.

⁴⁵ Philip Lynch, 'Conservative modernisation and European integration: From silence to salience and schism', *British Politics* 10:2 (2015), 185-203.

⁴⁶ Timothy Heppel, David Jeffery en Andrew Crines, 'The United Kingdom Referendum on European Union Membership: The Voting of Conservative Parliamentarians', *Journal of Common Market Studies* 55:4 (2017), 762-778.

Historiografie

Oliver Daddow heeft drie historiografische scholen geïdentificeerd in de geschiedschrijving over de relatie tussen de Europese integratie en het Verenigd Koninkrijk. Deze scholen zijn de orthodoxe school, de revisionistische school en de post-revisionistische school. Aan de orthodoxe school, die door Daddow wordt omschreven als groep van historici, journalisten en politici die het weigeren van het Verenigd Koninkrijk om mee te werken aan de Europese integratie in de jaren vijftig als gemiste kans ziet, is in deze scriptie buiten beschouwing gelaten omdat deze school niet meer actueel is.⁴⁷ De revisionistische school die Daddow beschrijft behelst vooral het discours dat de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie werd beïnvloed door politieke keuzes die vooral technisch en niet ideologisch van aard waren. De revisionistische denkers proberen vooral te begrijpen wat de beleidsmatige keuzes van politici waren.⁴⁸ Onder de revisionistische school zijn onder andere de auteurs van *Europa in alle Staten*, Crowson en Gowland, te plaatsen, omdat zij in hun werk vooral de redenen voor beleidsmatige keuzes van Britse politici proberen te begrijpen in hun beschouwing van de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie. Hoewel Daddow geen historicus is, is zijn werk wel bruikbaar binnen de historiografie over deze relatie.

Kaiser heeft kritiek geuit op de post-revisionistische school van Daddow, omdat die in wezen niet veel verschilt van de revisionistische school.⁴⁹ Daddow beschrijft ook hoe de door hem beschreven post-revisionistische school niet veel verschilt van de revisionistische school. In zijn boek stelt hij de vraag of er mogelijk een post-revisionistische school aan het opkomen is. Dit zijn volgens hem onderzoekers die zich sinds de jaren negentig de vraag stellen wat de motieven waren achter het alternatieve *Plan G*.⁵⁰ Dat het Verenigd Koninkrijk aan de onderhandelingstafel met de Europese Gemeenschap rekening hield met de EVA en deze handelsassociatie als alternatief zag voor de EEG wordt door de meeste auteurs wel benoemd. Dat de Britse politici *Plan G* als alternatief zagen voor de EEG kan ook gezien worden als een beleidsmatige keuze van de Britse politici. Om deze reden zouden de denkers met dit discours beter onder de paraplu van de revisionistische school geplaatst kunnen worden. Op deze manier biedt de post-revisionistische school ruimte voor een nieuwe invulling.

De actuele ontwikkelingen op het gebied van de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie zorgen ervoor dat er een nieuwe visie is ontstaan op de geschiedschrijving over de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie. De brexit heeft ertoe geleid dat historici, politicologen en andere wetenschappers die zich bezig houden met dit onderwerp zich gingen afvragen wat de aanleiding is geweest van de brexit. Met de brexit in hun achterhoofd zijn ze op zoek gegaan naar de historische context die hier mogelijk toe heeft geleid. Maar ook vóór de brexit zijn er een hoop auteurs die op een andere wijze zijn gaan kijken naar de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie. Todd, George, Wall, Hammond en Gifford zijn voorbeelden van auteurs die een onderliggend fenomeen toeschrijven aan de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie, namelijk euroscepticisme en de wil om soeverein te zijn. Hoewel de wil om soeverein te zijn van de Britten vaak wel benoemd wordt door auteurs uit de revisionistische school die Daddow heeft omschreven, is dit niet de kern binnen het betoog van deze auteurs. De bovengenoemde auteurs leggen in hun werken veel meer nadruk op de wil van het Verenigd Koninkrijk om soeverein te zijn. Het idee dat er een patroon van euroscepticisme is in het Verenigd Koninkrijk ontstond rond de eeuwwisseling, en bestaat parallel aan de revisionistische school die Daddow heeft omschreven. Daarnaast werd er nieuw leven in dit discours geblazen ten tijde van de brexit. Het opiniestuk uit *The New York Times* dat aan het begin van deze scriptie

---

⁴⁷ Daddow, *Britain and Europe since 1945. Historiographical perspectives on integration*, 58-103.

⁴⁸ *Ibid*, 114-158.

⁴⁹ Kaiser, 'Book Reviews'.

⁵⁰ Daddow, *Britain and Europe since 1945. Historiographical perspectives on integration*, 157-184.

staat beschreven is een voorbeeld van dit discours. Een mogelijke invulling voor de post-revisionistische school is dat de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie is bepaald door de wil om soeverein te zijn.

Historiografische scholen sluiten elkaar in de praktijk niet uit en kunnen co-existeren. Het gebruik van historiografische scholen is daarom riskant, omdat de onderzoeker hierdoor wordt geforceerd om in hokjes te denken. Daddow geeft zelf ook toe dat het indelen van de geschiedschrijving in historiografische scholen leidt tot tegenstellingen tussen visies die overlapping in argumentatie uitsluit.⁵¹ Het schrijven van geschiedenis blijft een constructie van de historicus. De lens waarmee de historicus bewust of onbewust kiest de wereld te bekijken is bepalend voor het verhaal dat hij uiteindelijk zal uitdragen. Dit zorgt voor de verschillen die te vinden zijn in de historiografie over dit onderwerp. Rond de eeuwwisseling is er een nieuw paradigma ontstaan over de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie. Dit paradigma werd versterkt door de brexit. Historici en politicologen gingen de geschiedenis anders interpreteren en de nadruk anders leggen. Er kwam meer nadruk op de Britse ideologie van onafhankelijkheid en nationale trots. Discoursen hebben een wisselwerking met de tijd waarin ze tot stand komen, zo beïnvloedt het discours van euroscepticisme van historici ook de werkelijkheid door mensen te inspireren en andersom.

---

⁵¹ Daddow, *Britain and Europe since 1945. Historiographical perspectives on integration, 185-191*.

Conclusie

Aanvankelijk nam de Conservatieve Partij in de jaren zestig het initiatief om het Verenigd Koninkrijk toe te laten treden tot de EEG. Het toetredingsproces, dat geschiedde tussen 1960 en 1973, verliep moeizaam. Dit is toe te schrijven aan zowel ideologische als pragmatische zaken die ervoor zorgden dat het toenaderingsproces stagneerde. Voor de politici uit de Conservatieve Partij van het Verenigd Koninkrijk zoals Heath en Macmillan was het een uitdaging om de publieke opinie en de oppositie ervan te overtuigen dat de voordelen van een eventueel EEG-lidmaatschap zouden opwegen tegen de nadelen. Toch vonden de politici van de Conservatieve Partij het wegens economische redenen noodzakelijk voor het Verenigd Koninkrijk om toe te treden, omdat zij anders geïsoleerd zou raken van de Zes. In het Verenigd Koninkrijk waren er mensen die voor een toenadering tot de Europese samenwerking waren en vonden dat de Britten de boot hadden gemist door niet mee te doen met de EGKS. Daarnaast waren er ook mensen die tegen verdieping van de Europese samenwerking waren omdat zij bang waren dat het Verenigd Koninkrijk een groot deel van haar soevereiniteit zou inleveren wanneer het lid zou worden van de EEG. Er werd gesproken over verlies van soevereiniteit, maar een eventueel isolement van het Verenigd Koninkrijk op politiek en economisch gebied zou dermate desastreuze effecten hebben voor de Britten, dat het Verenigd Koninkrijk in 1973 uiteindelijk toch toe trad tot de EEG.

Bij de Conservatieve Partij is een patroon te zien in de houding van de partij ten opzichte van de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie. Er is een balans tussen verschillende waarden die binnen de partij bestaan. Aan de ene kant is de partij nationalistisch van aard, waardoor ze sceptisch is ten opzichte van de Europese integratie. Aan de andere kant is zij kapitalistisch van aard, waardoor ze de voordelen van de Europese integratie op economisch gebied voorop stelt. Dit laatste dreef Macmillan en Heath ertoe om pogingen te doen het Verenigd Koninkrijk toe te laten treden tot de EEG. Deze balans die aanvankelijk neigde naar een positieve houding ten opzichte van de Europese gemeenschap dreigde om te slaan toen in de jaren zeventig een recessie, veroorzaakt door de oliecrisis, de Europese gemeenschap trof. Om deze reden kroop het Verenigd Koninkrijk weer in haar nationalistische schulp. De politici van de Conservatieve Partij wilden niet dat het Verenigd Koninkrijk uit de EEG zou treden. Toch ontstond er wel een negatievere houding onder de Britten, die ook aanwezig was bij de Conservatieve Partij, ten aanzien van de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie. Deze omslag in de jaren zeventig fungeerde als een vruchtbare voedingsbodem voor het euroscepticisme in de jaren tachtig.

In de jaren tachtig trad die negatieve houding steeds meer op de voorgrond onder Margaret Thatcher. Hoewel Thatcher net als haar collega's uit de jaren zeventig geen ambities had om het lidmaatschap van het Verenigd Koninkrijk te verbreken, ging ze zich in het begin van haar premierschap openlijk uiten tegen aspecten van de Europese samenwerking, zoals de wijze waarop het EEG-budget gefinancierd werd. Pas later, toen de *British budgetary question* was opgelost begon ze zich ook uit te spreken tegen de supranationale samenwerking van de EEG. Dit kwam vooral tot uiting in *The Bruges Speech*, waarin ze pleitte voor een intergouvernementeel Europa en ze de supranationale samenwerking van Brussel verwierp. Haar houding in deze speech was een reactie op de plannen van de Europese landen die verdieping zochten in de Europese samenwerking in de tweede helft van de jaren tachtig. Zo wilden de Europese landen nauwer gaan samenwerken op monetair gebied. Omdat de Conservatieve Partij nationalistisch van aard is, stond de partij hier sceptisch tegenover.

Het antwoord op de vraag die vele historici hebben geprobeerd te beantwoorden in hun speurtocht naar de oorzaak van de moeilijke relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie is niet eenzijdig van aard. De Britten hebben hun parlementaire soevereiniteit hoog in het vaandel. Dit heeft de relatie tussen de Europese integratie en het Verenigd Koninkrijk altijd al penibel gemaakt. Vele auteurs schrijven de soevereiniteitskwesitie toe als oorzaak hiervan, andere wijzen dit toe

aan politieke overwegingen van politici. Er was in de jaren zestig tot de jaren negentig een balans tussen de noodzaak om niet buitengesloten te worden van de Europese integratie en het Britse nationalisme bij de Conservatieve Partij. Deze balans bestond al bij aanvang van de Europese samenwerking in de jaren vijftig. De relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie door de tijd heen is te verklaren als een balans tussen de politieke keuzes van politici en de soevereiniteitskwestie van het Verenigd Koninkrijk, die beide continu aan verandering onderhevig waren. Uit de speeches en brieven van Heath, Macmillan en Thatcher blijkt echter dat politici altijd de soevereiniteitskwestie voorop stelden wanneer zij zich bezig hielden met de relatie tussen het Verenigd Koninkrijk en de Europese integratie. Voor hen en de Britten was dit datgene wat de relatie bemoeilijkte en waarom zij zich terughoudend opstelden ten opzichte van de verdieping van de Europese integratie.

De balans tussen het Britse nationalisme en het kapitalisme binnen de Conservatieve Partij is door de tijd heen onderhevig aan externe factoren. In de jaren zeventig trof een recessie de Europese Gemeenschap, wat de voedingsbodem vormde voor het ontstaan van het euroscepticisme onder de Britten en waardoor ook de mening van de Conservatieve Partij ten opzichte van de Europese integratie kenterde. De soevereiniteitskwestie is sinds het begin van de geschiedenis van de Europese integratie al een struikelblok voor het Verenigd Koninkrijk en de Conservatieve Partij. Leefde deze balans tussen nationale sentimenten en het kapitalisme bij de Conservatieve Partij voort in de daaropvolgende jaren tot aan de dag van vandaag?

Bibliografie

Literatuur

- Clements, Ben en John Martle, 'The European Issue and Party Choice at British General Elections, 1974–2005', *Journal of Elections, Public Opinion and Parties* 19:4 (2009), 377–411.
- Crowson, N.J., *Britain and Europe. A political history since 1918*. (Birmingham 2011).
- Daddow, O.J., *Britain and Europe since 1945. Historiographical perspectives on integration* (Manchester 2004).
- Daddow, O.J., 'Interpreting the Outsider Tradition in British European Policy Speeches from Thatcher to Cameron', *Journal of Common Market Studies* 53:1 (2015), 71–88.
- George, Stephen, 'Britain: Anatomy of a Eurosceptic state', *Journal of European Integration* 22:1 (2000), 15–33.
- Gifford, Chris, *The Making of Eurosceptic Britain: Identity and Economy in a Post-imperial State* (London 2008).
- Gowland, D.A., Arthur Turner en Alex Wright, *Britain and European Integration since 1945: On the Sidelines* (London 2009).
- Hammond, Andrew, 'The reluctant Europeans: British novelists and the common market', *Literature & History* 26:2 (2017), 213–230.
- Heppel, Timothy, David Jeffery en Andrew Crines, 'The United Kingdom Referendum on European Union Membership: The Voting of Conservative Parliamentarians', *Journal of Common Market Studies* 55:4 (2017), 762–778.
- Holland, Tom, 'When the Barbarous Brits First Quit Europe', *The New York Times* (2016).
- Kaiser, Wolfram, 'Book Reviews', *Contemporary British History* 19:3 (2005), 410–412.
- Lynch, Philip, 'Conservative modernisation and European integration: From silence to salience and schism', *British Politics* 10:2 (2015), 185–203.
- Todd, John, *The UK's Relationship with Europe: Struggling Over Sovereignty* (Basingstoke 2006).
- Van Meurs, Wim e.a., *Europa in alle staten* (Nijmegen 2013).
- Wall, S., *A stranger in Europe. Britain and the EU from Thatcher to Blair* (Oxford 2008).

Bronnen:

- Gowland, D.A. en Arthur Turner, *Britain and European integration, 1945-1998 : a documentary history* (London 2000).
- Buzek, Jerzy en José Manuel Barroso, 'Britain and Europe in 10 speeches', *Europees Parlement*, (2010).